

paa fremmede Sprog, et Omraade, paa hvilket han har indlagt sig virkelig Fortjeneste. Gennem ypperlige Oversættelser paa Fransk, Tysk og Engelsk af ansete danske Forfatteres Skrifter — særlig paa det historiske Felt — har han bidraget væsentlig til at retlede Udlandets Domme om Danmark og danske Forhold.

Jævnside sin store Boglade oprettede Høst for en Del Aar siden en videnskabeligt anlagt Antikvarboghandel, som han omfattede med megen Interesse. Ogsaa her gjorde hans bibliofile Tilbøjeligheder sig stærkt gældende, og »Skandinaviske Antikvariat«, som denne Del af hans Virksomhed blev døbt, kom i Tidens Løb til at rumme mange sjældne og kostbare Værker.

Den danske Boghandlerstand har i Høst tabt et virksomt og dygtigt Medlem, det danske Boghaandværk har mistet en af dets Velydere.

OPRINDELSEN TIL ORDET BALLHORNISERE

AF W. SCHORN

JOHANN Ballhorn — eller Balhorn — levede i Lübeck fra 1531—1597 eller 1599. Han var Bogtrykker, og det eneste, man med Sikkerhed véd om ham, er, at han 1586 udgav en revideret Udgave af »Das Lübecker Stadtrecht«, en Revision, som Borgermester Lüdinghausen og Senator v. Stiten foretog uden at deres Navne bleve nævnede paa Titelbladet. Arbejdet var imidlertid saa slet udført, at der opstod almindelig Uvilje derover, og da man ikke havde andre at holde sig til, faldt man over den uskyldige Udgiver, Bogtrykkeren Johann Ballhorn.

Foruden dette Værk *antager* man, at han har udgivet en A. B. C.

Vi kunne nu have Lov til at tænke os, at den salig Mand, paa dette lille Uheld nær og de Ærgrelser, det kan have forskaffet ham, har levet fredeligt til sin Død, der som sagt indtraf 1597 eller 1599. — Men har han end haft Fred her paa Jorden, i sin Grav fik han ikke Lov at ligge rolig.

Man finder ham derpaa ikke omtalt før 1659, da Johann Balthasar Schupp el. Schuppius i sin »Kalender« paa to Steder løseligt berører hans Navn: »— wie Johann Ballhorn, der Buchdrucker zu Soest in Westphalen (!), welcher das A. B. C. Buch vermehrt und verbessert herausgeben liess«, hedder det paa det første Sted; noget længere henne i Bogen siger han: »als ich dasselbe erbrochen, lag darin dies Pasquill, auctior et correctior, wie Johann B. zu schreiben pflag«. — Hvem er nu denne Schupp? Han var født i Giessen 1610, og som Hofpræst holdt han Fredsprædikenen ved Fredsslutningen i Münster. Fra 1649—1661 var han Præst ved St. Jakobskirken i Hamborg. Han skal have været begavet med stort Vid, og han har skrevet gode satiriske Arbejder.

Af det anførte have vi set, at han, der altsaa udgav sin Bog c. 60 Aar efter Ballhorns Død, *ikke* har andet at bemærke om dennes A. B. C. end at det var en »vermehrt« og »verbessert« Udgave. Havde der ved dette lille Arbejde været noget ganske særligt at bemærke, saa er det vistnok sandsynligt, at denne Satiriker ikke vilde have skaanet ham for sin Svøbe.

Imidlertid skride Tiderne fremad. Paa Tryk hører man ikke noget om Johann Ballhorn; hvad der kan være mumlet om i Krogene, det er jo ikke godt at vide.

Saa udkommer i Aaret 1784 i Münster og Hamm hos Perrennon en Bog betitlet: *Leben, Meinungen und Thaten von Hieronimus Jobs*, o. s. v., en Bog, der gjorde betydelig Opsigt, blev rost og nedrasket, men imidlertid udkom i den ene Udgave efter den anden. Det er et komisk Heltedigt som Blumauers Aeneide, der udkom samme Aar.

I denne med en Del Træsnit forsynede »Jobsiade« — af Lægen Karl Arnold Kortum, født i Mühlheim 1745, død i Bochum 1824 — finde vi atter Navnet Ballhorn. Helten i Digtet, Hieronimus Jobs, optræder en Tid lang som Skolemester og begynder med at foretage visse »Forbedringer« ved Undervisningen i Skolen i den lille By »Ohnewitz«. Vi ville her anføre Kortums egne Ord:

»Gleich bei dem Antritt der Schulregierung
Fand Hieronimus, mit äusserster Rührung,
Dass das eingeführte A. B. C. Buch
Nicht für Kinder sei fasslich genug.«

»Denn da bisher die Mädchen und Knaben
Gebraucht hatten die *Ballhornschen* Ausgaben,
So nahm Hieronimus hin und da
Darinnen verschiedene Fehler wahr.«

»Nachdem er nun bei sich zu Rat gegangen
Hat er zu veranstalten angefangen
Unter folgendem Titel davon
Eine nagelneue Edition:«

»Neues A. B. C.-Buch, verbessert
Und mit verschiedenen Zusätzen vergrößert
Von dem Autor Hieronimus
Jobs, Theologiä Kandidatus.«

»Zu den schon längst bekannten Buchstaben,
Welche wir im Alphabete haben,
Setzte er noch das ff,
Ingleichen das sch und sp.«

»Die Sporen des Hahns auf der letzten Seiten
Und mehr andre solche Kleinigkeiten
Liess er hingegen weislich und klug
Aus dem nagelneuen A. B. C.-Buch.«

»Er fügte aber unterdessen nicht minder
Zur Ergötzung der lernenden Kinder
Ein Nestlein mit einem grossen Ei
Dem ungesporneten Hahne bei« o. s. v.

Imellem 2det og 3die Vers er her indskudt et Træsnit, hvorpaa ses en Hane uden Sporer og under den en Rede med et Æg.

Her tales altsaa atter om Johann Ballhorns A. B. C.-Udgaver, dog uden at *han* agtes for at have noget at skaffe med de i Digtet omtalte »Forbedringer«, der jo netop lægges over paa Hr. Jobs' Skuldre.

Indtil dette Øjeblik synes det, som om Johann Ballhorn har kunnet ligge forholdsvis rolig i sin Grav paa Kirkegaarden i Lübeck, men fra nu af er Freden forbi.

Nu dukke op, snart hist, snart her, de skumleste Rygter om denne forlængst afdøde stakkels Bogtrykker; han latterliggøres som den, der har villet forny sin Mynt ved at udgive en *forbedret* A. B. C., en »Forbedring«, der *udelukkende* har bestaaet i: at han har berøvet den *gamle* Hane dens ridderlige Sporer, og til Gengæld fremstillet den som en rugende Madam med et *Par Æg* under sig, ja, enkelte ville endog have set en hel Kurv fuld.

Det er en for grov Forsyndelse mod al sund Fornuft; den Mand bør alvorligt afstraffes for sin Forbrydelse; og samtidig med at klapse ham af, kan man jo passende berige Sproget. Det nye Ord er snart fundet: »ballhornisieren« eller »verballhornen« (ogsaa indført hos os i »at ballhornisere«) betyder fra nu af at foretage en *saakaldet* Forbedring, som ikke er andet end en Forværrelse.

Havde man end næret nogen Tvivl om, at salig afdøde Ballhorn havde begaaet Forbrydelsen, saa svandt denne Tvivl fuldstændigt, da Maleren J. P. Hasenclever tegnede og ved Kobberstikkeren T. W. Th. Janssen lod mangfoldiggøre Illustrationer til »Jobsiaden«, hvor man paa en:

»Jobs von der Universität zurückkehrend, Jobsiade Cap. 17«
ser en »A. B. C.-Buch von Ballhorn« liggende paa Gulvet, og paa en anden:

»Jobs als Schulmeister, Jobsiade Cap. 27—28«
ligeledes liggende paa Gulvet en A. B. C.-Bog med Hanen med Ægget under sig.

Nu havde man jo Syn for Sagn, al Tvivl maatte vige — man havde jo set *selve Bogen!*

Rygtet fløj videre og videre; at »ballhornisere« blev et stedse almindeligere Udtryk. Uoverkommeligt vilde det være at anføre alle de Steder, hvor det anvendtes og — anvendes; her kun et enkelt Eksempel. Kunsthistorikeren Joh. Dav. Passavant, født 1787, siger under Omtale af et Billede i den Coesveltske Samling i London: »es var von *einem* Hans Ballhorn übermalt« o. s. v.; øjensynlig et velment Æselsspark, og den Slags Æselsspark kan den stakkels afdøde Mand vist tælle mindst i Hundredevis, ikke at tale om de utallige Gange, hvor Ordet »ballhornisere«, Mand og Mand imellem, er benyttet for dermed at udtrykke sin Haan over et eller andet slet Arbejde. Hans Navn gik nu over i alle mulige Leksika, dog ikke for at sige andet om ham — end at han havde gjort sig værdig til for evigt at latterliggøres.

Men var der da ingen, der fandt paa at opsøge selve corpus delicti? Jo, ganske vist, den ene og den anden søgte paa vel snart alle mulige Biblioteker — men, mærkværdigt nok, Bogen *fandtes aldrig!*

Nu og da ytrede en og anden, at Historien om denne Hane og dette Æg ikke var »durchaus verbürgt«, saaledes Udgiveren af den sidste Udgave af »Jobsiaden« F. Bobertag. En anden, Forf. til Artiklen »Ballhorn« i Meyers tyske Konv.-Leks. 1885, mener, at det er sandsynligt, at Udtrykket »Ballhornisieren« eller »Verballhornen« skriver sig fra den omtalte slet reviderede Udgave af »Das Lübecker Stadtrecht«. — Georg Büchmann siger i sine »Geflügelte Worte« 1889 om Historien med Hanen og Ægget: »Doch ist dieses wohl erfunden«. Hvortil støtter nu denne sidstnævnte Forfatter sig? Til den ganske simple Omstændighed, at Fibler *med* Hanen først synes at fremkomme *efter* Johann Ballhorns Død! Han nævner en saadan, udkommen hos den kurfyrstelig sachsiske Hofbogtrykker Gimel Berg, trykt 1620.